

Petőfi

melledből
kitépni a vasat
fehérre
fényesült fogunk
s tíz körmünk
ásó

keresünk
virágok kristály
látomásaiban
Kutatunk
e nem tudott nyelv
gyémánt veritékén
Kiáltunk
ha felvérzik a nap
népzeted
tiborc-
homloka fölött
a szavak
sarkantyúitól
s ha új csörgőkre
alkuszik a kufár
kik élő fejfád
vagyunk

Könyörgünk
élőknél
élőbbek kik haltak
s te
élőbb vagy a holtnál

bennünk mindörökké
Petőfi

Dózsa

Te vasban
és vérben
kővájó verejték gyöngyben
öklünkbe zárt
leköpött
és megátkozott rögben
Te vagy
Te vagy a juss
nekünk

Kik nem tudunk
ünnepelni Téged
piros tapsokkal
de makulátlan
tisztaságban hordunk
a történelem
márványarcú
bálványai között

Emberek között

Éjjel két óra. Mordul a mosó szalagja, kannák csörögnek a kövezeten. „Tehén a tizes rampához!” „Tíz kannát még fejtsenek!” „Hol a nyolcas járat?” „Nyolcas járat!” Mint a kígyó csúsznak a sárga köténynek. Hajladozó fehér bóbíták. „Huszás a túró, köszönöm.” „Dobjatok fel még két rekesszel!”

Pista bácsi késik.

– Tovább nem várunk – mondja Dénes, a tejmester. – Megalszik a tej. Ma kimehetsz járatra.

Ez Kálmánnak szól. Kálmán medikus. Három hete jelentkezett a munkaügyön.

– Csúnyán elvágta félévkor – mondta –, hat hónapig mit csináljak. Itt kereshetek egy kis pénzt.

– Na, csak vigyázz azzal a pénzzel – mondta Pista bácsi. Aki most késik.

– Mozogj – mondta Tóni. – Jól nézek ki ma veled!

Konganak a kannák, csörögnek a rekeszek a kocsiplatón. Lassan gurulnak végig a főúton. Kálmán szeretne valamit mondani, de semmi okos nem jut az eszébe.

– Te persze azt sem tudod, hol vannak a járaton a boltok.

– Azt se – mondja Kálmán.

Szótlán az utca. Fekete, fekete-tükrű ablakok mindenfelé. Csak a villanyrendőr működik, s az is pirosat mutat.

– Nesze neked – mondja Tóni és belehajt. – Egy ötvenes!

– Maga mindig sofőr volt?

– Mindig? Voltam én gyerek is, meg pólyásbaba is, meg...

Kálmán elszótlanodik. Pedig mennyire örült. Két hétig rakosgatta a hűtőteremben a rekeszeket, meg a mosószalagra a piszkos kannákat. Most bedolgozhatná magát! Így ígérték: „Ha lesz egy üresedés, beléphet!”

– Ha valaki nyugdíjba megy? – kérdezte.

– Nyugodjon meg. Mi sokkal ritkábban szeretnénk, annyi üresedés van itt.

A vezető hirtelen fékez. Zúdulnak a rekeszek és a kannák.

– Spriccelj már! – kiált Kálmánra.

A fiú kiugrik az ülésről. Rohan a kocsihoz, hogy lenyissa az oldalát. A sofőr megvárja, míg kiakasztja a karokat.

– Alakul. Most csinálj szépen vissza mindent! Itt lakik a Pista bácsi. Biztosan ráült az öreg gatyájára az asszony. Na, várj meg itt!

Hideg van. Hiába az április, a tavasz; hajnali fél háromkor harap a levegő. Kálmán a kezét csapkodja, ugrál a kocs mellett.

Autó közeledik. Áll, megindul, vánszorog. Megismeri: a kenyereskocsi.

– Szia, kispajtás! Új ember vagy?

– Vadonatúj.

– Vigyázz a harminchármasnál, meg a telepi bisztróban. Ott gyorsan átverik az embert.

– Átverik? Köszönöm.

– Majd belejössz. Van nálad tejföl?

– Nem is tudom.

A kenyeres rakodó már fenn van a platón.

– Ujjé! Dögivel. Üres üveg?

Kálmán szólna, de inkább rá, mint neki. Nem tudja, mi a szokás. A másik közben fog két félliteres üveget és kilocsolja belőlük a tejet. Lehámozza a kannáról a blombát. A kanna szája széles az üveghez képest. Folyik a tejföl mindenfelé a platón. Mire a két félliteres üveg megtelik, pocskékba megy kétszerannyi.

– Gyere fel – kiabál a kenyeres.

Kálmán szófogadóan mászik.

– Most figyelj! Ezt meg kell tanulni. – Egy-két mozdulattal visszailleszti a blombát. Bicskájával segít, fogával rögzíti.

– Így – mondja. – Tíz liter volt, annyi is maradt – Akármilyen legyek, ha nem adnak el belőle tizenkét litert.

Lemászik, Kálmán még marad. Néz, néz – a kannára. Megütögetik a lábát:

– Kispajtás! Bedobtam az ülésre a cipókat, jóérvágyat! Viszlát! Tudod, a harminchármas!

Kálmán bólint a kanna felé.

Megérkezik Tóni. Az arca vörös.

– Mi történt – kérdezi Kálmán. – Mi van Pista bácsival?

– Nem kap választ. A sofőr az utat figyelni meredten.

Felkanyarodnak a járdaszegélyre. Kálmán ugrik a fülkéből. Már nyitná a kocsit oldalát.

– Fel! – kiáltja a sofőr – Nem! Majd én adom! – Felugrik a platóra. – Vigyázz! Kapd el!

Repül a palackokkal telt rekesz. Kálmán felé. Nagyon ránt a karján: fájdalom sarjad az ujjában.

– Lendületből! Lendületből kapd el!

Elég egy hibás mozdulat és az első bolttól a kórházba indulnak tovább. Karját, lábát törné a tejjel telt kanna. Lassan átveszi a vezető ritmusát. Még végigfut a hátán az áram a zúduló kannák láttán, de már sokkal könnyebbek.

– Kész.

Elégedetten vágja be magát az ülésre. Hirtelen fáradt lesz. Boldogan fáradt.

– Ellenőrizted? – kérdezi a sofőr – Megvolt minden?

– Meg... Azt hiszem.

– Hiszed? Itt a számlát Rohanj vissza és nézd meg!

Kálmán fut. Nézi, számolja háromszor is. Eggyel több. Szárguld vissza.

– Egy kanna föle van.

– Föle? Tudod mibe kerül egy üres kanna? Több mint ötszáz forintba. Legalább ötnapi kereseted. Plusz a tej ára.

– Most mit csináljak?

– Hozd vissza! Te, idióta!

Verdesi a kanna a combját. Nagy kék folt lehet rajta.

– Segítene feldobni?

– Talán bakot tartsak? Csak kínlódd meg a hülyeséged egyedül! Ötszáz forintot kerestem neked. Nem elég segítség?

Kálmán egyik kezével kapaszkodik, másikban a kanna. Emeli a roppant súlyt, feljebb, feljebb. A körmei csúsznak az oldaldeszka vasalásán.

Olébe szorítja a kezét a kocsiban. Csak a következő boltnál mert rápillantani. Mind a tíz ujjá véres.

Reggel ötkor a Bányász étteremnél befejeződik a terítés.

– Nem érdemled meg a reggelit – mondja Tóni sötét képpel. Aztán egyszerre elneveti magát. – Gyere, bemutatlak egy konyhalánynak. Ilyen bögye van! Te, te maflakirály.

A Bányászban ingyen reggelit adnak. Kálmán csodálkozik. Kakaó, jam, vaj, kalács, téliszalámi. Csak úgy.

– Mutass be ennek a fiúcskának valakit, Csöpi-kém. Úrifiú, fél évig még egyetemre is járt. Azám. Doktorka lesz. Lehet, hogy még ártatlan.

– Miért piszkál engem, – mondja Kálmán – Azt mondja meg: miért piszkál ön folyton?

– Én nem vagyok neked ön, – mondja kifelé menet a sofőr. – Ezt jegyezd meg egyszer s mindenkorra!

Beülnek a kocsiba. A pilóta rágyújt, kinyújtja a lábait. A Nap, vörös korong, éppen kiröpül a hegy fölé.

– Nesze. Egy cigaretta.

Kálmán óvatosan nyújtja ki a kezét. Attól fél, hogy a sofőr rácsapja a dózsi fedelét az ujjára. De ehelyett az öngyújtóval csipi be csaknem az orrát. Tóni nevet, Kálmán is. Kényszeredetten.

Pöfékelnek. Nézik a domboldalban a kötélpályán hintázó csilléket.

– A bányászokat sem kell irigyelni. – mondja Tóni. – Apám mindig azt mondta, hogy akkor megy le a tárnába, ha muszályt ültetnek az ablakába.

Kálmán mosolyog és bólogat.

– Azért én csak lementem tíz évre ötvenháromtól. Azok voltak ám a szép idők.

– Itt sokkal jobb, ugye?

– Jobb-e? Már akinek. A mi járatunk boltjaiban ismernek minket. Hat éve járunk együtt az öreggel.

Tíz órára mind a harminc boltot, éttermet, közkonyhát, üzemet és büfét végigjárták. A fele ezzel kész. Következik a göngyölegezés.

– Számolj! – mondja Tóni – Úgy számoljad, mintha az életed függne tőle.

Kálmán úgy számol.

Az átvevő a tejpari rampájánál csak végigviszi a ceruzáját a rekeszsorokon.

– Egy hiányzik!

– Lehetetlen.

Tóni a kocsinak támaszkodva cigarettázik.

– Bizony, kétszáz forint – mondja. – Aránylag olcsón megúszta az első napot.

– De én...

– Nem való vagy te ide, öcsém. Járj csak iskolába. Itt a hideg vízre valót sem...

– Mindent háromszor számoltam meg... Hová tette!

– Én?!

Kálmán nekiugrik a sofőrnek.

A testes férfi megrázkódik. Lepereg róla a fiú.

– Lódulj! – mondja. – A harminchármasban nézz körül.

Két kilométer. A tejjel átitatott zubbony a hátára, tarkójára tapad. Torkában édesség. Orrán, száján egyszerre kapkodja a levegőt. Még ötszáz méter... még száz!

– Mi történt magával? Otthagyta a pilóta?

– A számlát! A számlát kérem!

– Nocsak – mondja a bolt vezetője – Hiszen egyszer már aláírta! Nem egyezik valami?

Kálmán számolja az ottmaradt rekeszeket. Hét a számla szerint, annyi is van egymásra rakva.

Lábai remegnek. Egyszer csak észrevesz a pult alatt egy nyolcadikat.

– Rendben?

– Az ott! – mondja Kálmán – Az enyém!

– Né! Csakugyan! Észre sem vettem.

– Javítsuk ki a számlát.

– Azt bizony nem lehet. Ha a magáé, ott van, fogja, vigye, ne is lássam itt! Csak foglalja a helyet.

– Holnap elvisszük!

– Egy percig sem őrzöm.

– Kár, hogy így gondolja! – mondja Kálmán. Vállán a rekesz. – Tudja lehet, hogy ezentúl én leszek a járaton. Aztán, mint ahogy maga, úgy én sem szeretem, ha becsapnak.

– Becsapják? Ki csapta be magát? Én?

Vágja a rekeszvas a vállát. Egyre inkább bírhatatlan a súlya. Elhalad az egyetem előtt. Nem gyorsít, nem lassít. Fiúk lányok jönnek a presszóból: két előadás közötti pihenő.

A tejpari vállalat udvarán az első, akivel találkozik, Pista bácsi. Szürke öltönyben, kalapban feszít. Alig ismeri meg.

– Megvan, fiú?

Leteszi a rekeszt, fujtat.

– Átverték. De csak egyszer. Mert holnaptól...

– Jól van, jól! Te maradsz a járaton.

– Mi baj?

– Baj? Az mindig akad. Kilépek.

– De miért?

– Talán – mondja az öreg. – sok hajnali levegőt szívtam. Kitágítja a tüdőt, aztán álomszuszék lesz tőle az ember. Nem akar mást, mint aludni. Aludni egyszer, késő délelőttig. Mire megérezned ezt, elmész innen.

Kezet fognak. Pista bácsi kikacsázik a kapun.

– A telepi bisztróra vigyázz! Ott egyszer nekem is hiányom volt – szól vissza még és int.

|Budapest—Moszkva—
Ungvár—Budapest|

1

Útközben

Ez a zöld, sárga örület,
ez a lobogó tűzlugas,
mind azt kiáltja: Ég veled!
mind azt kívánja: Jól utazz!

A fenyők zöld hullámain
egy-egy bronz-vörös gálya ring,
— nyárfa vagy tölgy? olyan a szín
hintáztat ezer rézkabint.

A nyírfa-lányok derekát
borongós homály öleli,
szaggatja róluk a ruhát
borzongó kéjekkel teli.

Mindez egy villanás csupán
a vonatablak üvegén,
egy októberi délután
az ősz és a tél peremén.

2

Moszkvai reggel

Az elhagyott ősz üszkei
itt lobognak a hó felett.
Nappfény villog és kérdezi:
— Örök vándor, mi van veled?

Havas moszkvai háztetők.
Október van még csak, de itt
arcomba téli, zord időt
dob a vihar, decemberit.

S a hirtelen jött változást
a bennem síró kisgyerek
nem tűri. Nyom a hópalást,
s kötött ingben is didereg.

3

Ukrajnai utazás,
visszafelé

És újra nap süt, újra ősz van.
Tegnap, szikrázó tél jegén
toporogtam vaksin Zagorszkban,
— ma arcom előnti a fény.

Ukrajnai ősz! Sárga lombok,
a fű még zöld; piros bogycsók
feledtetik a téli gondot,
a folyton bennem bujdosót.
Emlékeim még ott vacognak
mélyen, jelenem símogat.

Szűz havára tegnapoknak
kifekszem s rámsuhog a nap.
Hogy fut a nap

a fák mögött!

Ki kergeti?

Jönnek az esti ördögök,
hely kell neki,
hová elbújhat reggelig.
S míg a világ
aluszik,

ő is egy kicsit
kifujja magát.

*

Eddig csak mező volt és dombok,
bokrok, ligetek, néma lombok,
most az árnyakból házak nőnek,
— bazilikái az időnek —

Megjött az este, furcsa, részeg,
tornyot emelő építésznek.
Keze nyomán — borzongva látom —
hold lovagol a kupolákon.

Metropolisba, ismeretlen
városba visz a vonat engem.
Riadtan nézem torz csodáit.
Sehol egy fény, mely rámvilágít.

4

Kárpátalja

Mielőtt az otthon
magához-ölel,
símogat Nagydobrony
szép neveivel,

Beregszász becézget,
Beregsom tanít,
meglátni az élet
halvány jeleit.

A sok idegen szó
örvénye közül
pár édesen hangzót
választ ki a fül,

s egyszer az eddig
megfeszült ideg,
sejtéseinek.
hirtelen útat nyit

Testvérek ölelnek...
s mint fény a falon,
úgy árad szét bennem
a hús nyugalom.

5

Epilógus

Az út végére,
azoknak,
akik várnak és majd fogadnak,
jó lenne néhány szál virág,
de késő ősz van, csupasz ág.
Formálok talán.
Am hire-hamva sincs agyagnak.

„Vedd az élmény aranyporát
(súgva valami) nyersanyagok!”
Hát akkor lássuk:
zöld levélnek,
szárnak,
az induló

élmények;

(Még a tél

is egy

kis levél,

— ezek közt

hajt ki,

ami él)

M O S Z K V A

— tűz, olvadó havon —
Z A G O R S Z K

— pengő jégcimbalom —
U N G V Á R

— ősz, aransugarú —
S A L A M O N

— tündöklő falu —
B E R E G S Z Á S Z

— ölelő karú —
U t a m l U t a m l

— Szép, szomorúl

Tükrös

– Miatyánk isten, kivagya menyekbe... Rézi, az úristenit, gyere más!

– Mi van megint? Nem tudok mitse csinálni, mindég kiabál! Mit akar?

– Rézi, hozd ki az újságot! Meg a szemüvegem. Mára megint nehezen mozogok.

– Ki látott még ilyet? Vagy imádkozik, vagy olvas. Engem meg nem hagy békibe. Várjon a sorára!

Két egymással öregedett ember morgolódott. Csepce Nagy János a tornácon ült, régebben széken, most négyrét hajtott zsákon. Az utóbbi időben elnehezedett. Szálfaegyenesen jár, fokosra támaszkodva, amelyet inkább csak megszokásból visz a kezében, de ha leül, nehezen mozdul. 1883-ban született a kis Gömör megyei faluban, idevaló volt minden őse, nemesi rangot kapott szolgálat fejében az egész falu. Itt mindenki nemesi vér, de birtokot a legnagyobb királyi jóindulat sem tudott szakítani a meredek, erdős, bokros hegyek között. A házat a harmincas években cserepezték, háborút csak hírből hallott a falu, a hősi halottaknak sem hittek soha; azok egyszerűen nem jöttek haza. Nem csoda, ha a fehérre meszelt falak ma is újaknak tűnnek, gerendáit, a sugaras oromzatot nem koptatta, csak barnította az idő. „Isten segítségével épült 1870.” – mutatják az írást az arrajáróknak, hogy ebül szerzett pénzen épült, hirtelen gazdagodott a Csepce familia.

– Jöjjön el a te országod,

– Legyen meg a te akaratod... Rézi, hozd ki a pipám!...

– Asszonyunk Szűzmária,

– Istennek szentanyja... Azt a keserves istenit annak a kurva kakasnak! Megint a paradicsomot vágja! Rézi, gyere már, mer agyoncsapom!

– Mért is veszi el isten az embernek az eszét! Legalább a szájával ne vétkezne! Vénségére teljesen elment az esze!

– Te Rézi, hova lett az a tükrös a kaszniról? Régen nem láttam. Hova tetted?

– Istenem, istenem, de borzasztó is, ha megvénül valaki! Tudja hova lett? Hát a fiának adta... Még harminckettőbe. Hol forog a maga feje? Hogy jut eszibe ilyesmi, nemhogy ülne nyugodtan, hagyná az embert! Minden nap elégyön valamivel! Nem restelli?

Palkovics Rézi kinéz az ajtón, hóna alatt lisztes szakajtót visz át a tornácon, be a kamrába. Oda-vissza fűzi a szót, indulat nélkül, az öreg Csepce meg a fejével kíséri, mozog, lábát próbálgatja. Felállna, de nehezen megy, oldalra fordul, mint a kisgyerek. Sójajt, igazít a zsákon, s ottmarad.

– Nem vigy minket a kísértésbe...

– Asszonyunk Szűzmária,

– Istennek szentanyja... Legalább olvasórol mondanám. De az asszonymak való. Így meg téveszték.

– Mi való asszonymak? Mit beszél össze-vissza? Itt az újságja!

Palkovics Rézi kis kosarat hoz balkezeiben, valaha korsófonadékként szolgált, de kitört belőle az üveg, tetejét egyenesre vágva a demizon őrzése helyett varrószerszámokat tűpárnát, cérnát, horgoskapcsokat véd a széthullástól. Ledobja a lyukas batyuruhát, a pipát is nyújtja.

– Még ilyen hamis libánk nem vót. Kukoricafiat hoztam ebbe a batyuruhába, odaszórtam nekik, oszt feltettem a garádra. Hát nem szétszedték? Most csinálhatom. – Elálló, drótkeretes, olcsó SZTK-szemüveget görbit a kendő alá, s letelepedik az öreg mellé.

– Pedig szép doboz vót. Emlékszek rá. Még a nevem is rajta vót. Csepce János: Meg az évszám. De azt már nem tudom mennyi.

– Mit akar attól a doboztól? De odavan érte! Cimeres legények! Őket legalább nem lötték meg, mint magát!

– Véletlenül. Két katona is meghalt. Én még elmentem Szécsbe akkor is, golyóval a derekamba. A lovakkal. Nyolc lóval. Szegény Franci ottmaradt. A pataknál. A hasába lőttek. Máskor biztonságos út vót ez a Kiserdön át le a pataknak. Azután ismertek vótunk.

– Mind ilyenek vótak. Az egész had csempészkedett. De ki is haltak a Csepcsék.

– Két fiunk is van. Csak mindnek lánya lett. Mind férhement. A hatból kettő van otthon. Ugye Rézi?

– A Janié mind a kettő. A Tera, meg Melinda.

– De hova lett a doboz? Janinál lenne? Pedig a nevem is rajta vót.

– Jaj édes istenem! Hogy lett volna a neve rajta! Csepce János vót, de az a maga atyusa! Neki faragta valami pásztor, tán Elek Mihály. Így mesélték. Nem is a magáé. Ezernyócszannyócvan, vagy mennyi vót benne. Az apja vót, meg a három cimborája. Bezeg azokat nem lötték meg. Házat építettek, mind módos lett.

– Enyém vót, csak az enyém. Akkor adtam Janinak, a kórházba. Mikor meglöttek. Mielőtt Kassára vittek. Úgy, úgy. Ki is tötöttem az időt. Hat évet.

A falu híres juhtartó. Magas szikár öregek álldogálnak nap-hosszat a kerítésre dőlve, nézik, a jövő-menőket, a fiatalok után se fordulnak meg. Időtűliak, messzenézők, kihagyják a jelent. Járták a füves domboldalakat, sok-sok falka birkával, disznók nyomát a ritka makkerdőben. Itt a betyárok is megteremtek. Pásztorkunyó, juhodály, erdőszélen vert csöszkunyó volt pihenőhelyük, s balkezi jószágot, az érte kapott pénzt gazdagodva őrizte egy-egy híres juhászfamilia, néha két generáción is. A szótartás maig se pusztult ki belőlük. A közösségben való rejtőzködés védte a törvény útját kerülőket: csempészutaknyomáról, éjjeli lövöldözésekről, kocsmái verekedésekről senki se tudott. Csendörök puskatusa igencsak csattogott errefelé. Mégse lett tőle senki beszédes.

– Hát a fiam átgjön délután? Igérte, megszőgeli a kaput.

– Gyön, ha nincs munkája. Úgy tudom, most sok kosarat csinált. A szövetkezet rendelte krumpliasásra.

Nyar végi koradélután volt, a nap éppen odavert a tornáca. Jólesett az öregnek. Macskával együtt nyújtózkodott János, a szemtelen kakas meg messze tőle – a fokossal elérte volna – szárnyát emelve sütetie oldalát a kifürdött lyukban. Csepce Nagy látta, hogy fürdik, s az előbb is csendes mosollyal nézte, hogy hiába ketyelt a tyúkoknak a szétvágott paradicsom-magon, nem fértek be az udvar választó léceken, békén szedegélt egy darabig, majd a gang alatti borona alatt nyújtózkodott el.

– Megkérdezem Janit, mi lett a tükrössel. Csakugyan akkor adtam neki, amikor elvittek. Búcsúzkodtunk. Neki. Neki adtam. Kassán ugyis elvették volna.

Kilenszázharminchat. Vasárnap este jöttek a pakerozó barokk, kinőtt ujjú kiskabátban, vasportól mindig barnán, színes, keresztcsíkos kötényüket megbámulták a telepi gyerekek. A kohónál dolgoztak, meg a Sárli-telepen, kokszot, vasércet lapátoltak, revét, salakot pucoltak. A kolóniáról gyűlt gyerekcsapat mindig odaállt a négyes kapu elé, s nézte őket. Kitömtött négy lábú tarisznyával, félreCAPOTT kalappal jöttek, az egy faluból valók mindig együtt. Akik kicsit bolyongva jártak, búcsúból indultak útnak, Anna-napkor, Mihály-napkor, Erzsébetkor, Andráskor, mindig más csoportnak volt jó a kedve. Persze a fura járás nemcsak a délután otthagytott búcsútól volt. Gyalog keltek át – ahogy ők mondták – a Bikken, két hétre való élelemmel a hátán, kenyérrel, szalonnával, rántással, krumplival, váltás fehérneművel.

Csepce Nagy agyán átvillant a börtönnél is rosszabb gyári élet néhány éve.

– Csak Janinak adtam. Mikor szabadultam, hát nála vót, borotvát tartott benne, meg aprópénzt, papírpengőt ritkán. Simon Andráséknál vótunk kovártélyon. Jani, Pali fiam, meg én. Józsi nem vót.

– Mit mongya, mit sorolja? Én tán nem tudom? Nem az én gyerekeim is? Míg maga odavót, én tartottam rendbe őket.

– Szegény Pali fiam. De nagyerejű vót.

Nagyot sóhajt az öreg, fókását előrenyújtja, vékony vonalakat húz a homokba. Véletlenül is kis kereszttek rajzolódnak ki.

– Huszonhat évesen temettük.

– Nem hagyta levágni a lábát, pedig akkor tán még most is élne. De nem. Inkább meghalt. Akkor sokan haltak el a gyárba vérmérgezésbe. Azt mondták, a vasportól.

– Olyan vót, mint maga. Ha a katonák meg nem fogják, ott döglük meg Szécsbe. Inkább, minthogy doktorho mennyen.

– Aggyon isten! – mordul valaki a kapunál –, de bezárkóztak.

Áthajol a kapun, a reteszt elhúzza, belülről. Jani jött megszögelni, ahogy ígérte.

– Hogy van? – szól röviden az öreghez, de ő csak hümmög.

– Tudom, hogy nem húszéves, de a sok ülés se jó. Járjék egyget!

Könnyedén, gyengén egyenesre segíti az öreget, majd magára hagyja. Lassan lép Csepce Nagy az udvaron, fia meg fordul a kamrába szögeért, kalapácsért, faragóért.

– Te fiam, hova lett a doboz, amit adtam neked? A tükrös. Szépen vót faragva. Te vitted el a kórházból a holmival.

– Mi nem jut eszébe! Ezt meg honnan veszi most? Van az embernek elég baja, maga meg ilyeneken töri az eszét nap-hosszat. Persze hogy én vittem el, de vissza is adtam, ahogy kigyótt!

– Jól van fiam, csak kérdeztem, mert nem emlékszem már rá.

– Mikor megroppant a derakam, még maga hozta be utánam a kórházba. A doktor úr is csodálta, de látta mennyire kedves, nem akarta magának. Simonéktól hozta be, ott vót a sífonyba. Pénzzel, beretvával. Mikor a nagy betegségem után tudtam beretváltkozni, akkor hozta be. Nekem meg öröm vót. Megént tudtam ülni, oszt megborotváltkoztam.

– Csakugyan. Ércet raktatok ki. Éccaka, vagy hajnal fele vót? Má négygel kihajítottatok. Az ötödik vagonná. Szerencse, hogy a térmester úr szólt a doktornak. Sturm. Vagy Sturman, nem tudom. Az ajtón estél ki fiam a vagonbul.

– A jányomnak adtam, elvitte magával be a kollégiumba. Azóta nem láttam. Melinda nagyon szerette, leveleket tart benne, harmadikos kora óta. Bálint írt neki mindég, járt elibe az iskolába. Ha levelet kapott, beletette. Fura szokásaik vótak. Egy városba tanultak, mégis minden áldott nap írtak.

– Komoly fiú, már Erzsike sorolta, hogy három év óta udvarol Melindának. Úgy mondják, jól keres – tér a közepére Rézi néni – az örege csak hümmög. Ő már nemigen ért ezekhez.

– Nem való, ha el akarja venni, vegye. De a jányom is csak csapkod, ha szólok, letette az iskolát, mi? akar még? Csak albérlet, meg lakás, ilyeneket mond. Albérletben lagnak egy másikkal, Margittal, nem jó má nekik az otthon. Pedig itt a nagy ház.

A nagy vályú felé fordul, amelyk ott nyújtózkodik az udvar közepén, jó szöget egyenesíteni a végén. A beszéddel felhagy János, ennyit nemigen szólt egyvégtében. A lánya sora izgatja. Valami nem egyenes körülötte. Nem tud úgyse mit tenni, lányaival kiskoruktól kezdve kedvesen bánt, azok meg feleseltek vele asszonyostul, most már hiába a beszéde.

Kétszemélyes kávéfőző magának. Panellházban, a másfél szobás lakások egyikében. Városi módra, divatosan öltözött fiatalasszony. Cigaretára gyújt, majd egy bártortalan csengezésre megmozdul. Gyerekek játszanak a lépcsőházban?

– Magasan laksz, édes jányom, nehezemre esett feljönni hozzád. Hányadik emelet? Negyedik? Ha nekem fizetnének, se lagnék itt!

Lihegve mondja, fulladósan, ki-kihúzza magát, hátha több levegő férne a bordák alá.

– Hát eljött megnézni, édesapám? Bontak egy kis gint. Van itthon.

– Nem kell jányom, a múltkor se szerettem. De a kávé azt megiszom, látom főzöd.

A tükrös a kombinált szekrény vitrin részében árválkodik, nem érzi jól magát porcelán-nippek között. Fedelén ma is büszkén áll a négy betyár, bő gatyában, marcona szemmel,

fog közé szorított botos pipával, kezükben pisztoly, berakásos nyelű fókos. Dísznek, üres helyet töltve madár, fókos, lepke. Látnivaló egy H. E. meg egy L. J. monogram, talán a két leg-híresebb betyár életében sem sokszor kimondott nevét jelöli. A kis doboz szemközti oldalán felismerhető a név és évszám: Csepce János 1895. A betűvetés nehezen mehetett a faragónak, az S fordítva kanyarodik, a név utolsó betűje meg elkallódott valahol.

– Nagypád kereste a multkor – bök a tükrös felé Csepce János, amint körülnézett. – Mondtam, nálad van, leveleknek. De most má nem kell Elment az urad!

– El. – Megszokta már ezeket a mondatokat Melinda, de még most sem tud rá hosszabbat válaszolni. Szeme is homályos lesz ilyenkor. Nem sír, már nem is bánja, hogy így történt. Ki volt az oka? Bálint, akit ő sem szerethetett eléggé, talán az apjék miatt ment hozzá? Ki tudja már ezt?

– Csak egy levél van benne, apám. Az utolsó levele.

Még néha el szokta olvasni. Először szinte nem is látta a betűket, most meg már tudja szószerint. Mégis előszedi. Látja Bálint fura, elhúzott sorait, amelyet csak ő tudott elolvasni.

... Ne haragudj levelemért, de emlékszel, ugye, megegyeztünk annak idején, hogy őszinték leszünk egymáshoz. Nem szeretlek téged, mást szeretek. Furcsa, hogy így történt, egyikünk se gondolta volna. Tudom, fájni fog neked, de hidd el, soha nem hazudtam neked. Felejts el, lesz valaki, aki jobb lesz hozzád. Nem halok meg, nem is viszek magammal semmit. Élek tovább, ahogyan lehet. Mire megkapod a leveletem, túl leszek mindenben. Megérted, nagypád sokáig hordta derakában a golyót. Én is sokáig hordom emlékedet, de vol? bátor-ságom akkor abbahagyni, amikor még te is újra tudod kezdeni. Nem vittem el semmit, csak a holmimat, amit az útra becsomagoltam...

– Igen, most csak egy levél van benne. Emlékszik, harmadikos koromban kezdtem el levelezni vele.

– Jó messi van. Svédországba. Ismertem az apját is. Csavargó természet volt. Egy helybe nem maradt.

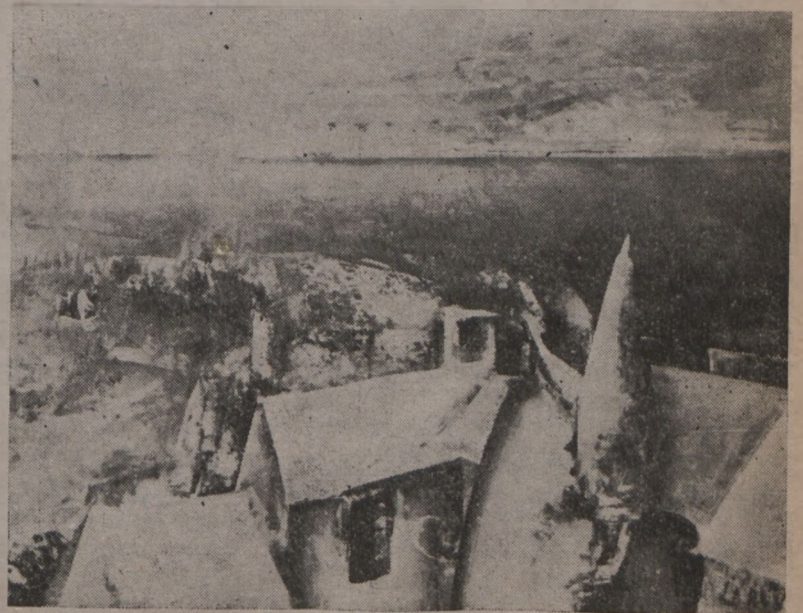
– A kollégiumban ültünk a radiátor mellett, beszélgettünk. Három csoportra oszlottunk. Akik tanultak, a kosarasok, meg a férhezmenők. Mi mindent megbeszéltünk, szerettünk levelet kapni. Töle minden nap kaptam.

– Sok leveled vót. Mind Bálinttól. Mindig kis vaskos levelet írt, tudom, szürkületkor oda hozta a postás, haza. Hát elment.

– El.

– Szép doboz, minek a leveleknek? Add vissza a nagypádnak, keresi! Mindég csak azt keresi. Hogy az ő neve van benne.

– Nem tudom, mondja meg neki! Nem akarom, hogy meghaljon! Akárhányszor elvitte a tükröst valaki, szerencsétlen lett. Legyen még nálam egy darabig. Levélnek. Hátha ír még valaki.

LÓRÁNT JÁNOS: GURZUF

Estély a kultúrsznobnál

Konc Mártának ajánlom

Zavart vagyok, mert beléptem e sárga,
testmelegnek ígért borzadályba.
Neve szokás szerint: lakószoba.

Itt látható a tárgyak alkonya:
négertestű lámpa, posztókutya, girland,
szekrényen, ajtón sokredőjű firhang,
üleped alá horgolt csipke-ábra,
párna szalmából, posztóból, delénből,
préselt üvegváza, nyomatok az égről
és csiricsáré korsógyűjtemény
– hagyomány és műpártolás ürügyén.

Magam is dísz tárgy, ülök s nevetek.
Csipegetem a datolyát, a szőlőt.
Decens vagyok – mint pálya-csúcson hősnők.

Én: kultúrtermék, szó, amely lebeg
a vendéglátó képzelet egén,
végig-nem gondolt sorkezdet,

LENNI: Cél,

hajtorony, whisky, távollét és beteg
hiányérzet, mely kezeket keres;
de nem, nem itt, ahova beteretelt
a rosszul tájolt gyűjtőszervenvedély.

„Szavalj valamit magadtól” – hánytörög
szoba és kép, a ronda bútorok –
nógat a fennkölt kultúrgyülekezet.
De én egy más vesztőhelyre megyek –
Útés ne érjen, behúrom nyakam,
árnyékomnak is csak didergése van.
Felületem alatt rég ragasztgatok
védelmemre szótaghoz szótagot,
mint akivel már lsten vitatkozott
s ott feledte a mondat közepén...

Egy másik éhség

Nem kell a siker, nem kell; hanem az,
hogy munkáljon a szó, az eleven;
egyre finomabb és igazabb
szerszámmá csiszolódjanak,
s szárnyakat alkossanak a szavak,
s gondolatokból egy emberi
természetet. Egy másik éhség
földvakságot emésztő éhe ez.

Gondolat-folyamok lüktetnek a földgolyón,
hevesebb és érzékibb vágyra
tüzelnek, mint az ezeregy éj
minden kincse, szépséges lánya,
és messze lök a sors vakító
fény-buggyantó forrásaiktól,
vagy nem lelünk nyitó szavára;
oly vad kétségbeesés önt el,
ha nem lelnénk élve anyánkra.

Atlantisz süllyedő zajára
riadtunk bent, visszabeszélnek
vad katalizmák, ezredévek,
minden, mi az emberre támadt,
minden bajunk, amin kifogtunk –
elegendő csak, ha bezárul
útja, mint a sivatag kútja,
eldugul a szív vércsatorna,
elpattan a távvezeték fenn,
beomlik a vágat a mélyben; –
s az Ararát-homlokú éjben
mintha a végzet zúgna özönnel.

NAP FÁBIÁN

Ha Max üzen

Az ember, aki görögdinnyét szállított ócska furgonján, na-
gyon kedves volt. Maga mellé ültette a vezetőfülkébe a me-
zitláb baktató asszonyt, a magafajta emberék együgyű ked-
vességével megcsipkedte a gyerek arcát, igyekezett nem venni
tudomást a nő kisebesedett lábáról; egyszóval igazán kedves
volt.

Elmesélte, hogyan zajlik az élet a dinnyeföldeken, milyen
jó érzés a csöszkunyhóban várni a napfelkeltét, a harmatos
hajnalt, amikor végre félre lehet dobni a furkót, mert a dinnye-
tolvajok elbátortalanodnak a fényben.

Am a dinnyés ember rákanyarodott egy földútra. Ismeretlen
nevű város felé igyekezett, ahol mint mondta: nagyon jó árat
fizetnek a dinnyéért. Kell nekik a gyümölcs, sok a skorbutos
arrafelé.

Az asszony egyenletes tempóban kocogott, mint az oszlop-
ban menő katonák végtelenül hosszúra nyúló gyakorlataikon.

A gyerek kimerülten gubbasztott a hátraköthető batyuban.

Autók húztak el mellettük a macskakő-pikkelyeket vedlő út-
testen. A kövek közeit gyom verte ki, héjakútfű magasodott
a régen elkopott felezővonal mentén.

Többnyire kopasz úrvezetők ültek a volánnál, kifestett arcú
hölgyekkel jobbjukon, akik a legdivatosabb mintázású lámpa-
ernyőt viselték büszkén a fejük búbján. Bólogató műkutyák
intettek igent bármire, ami a hátsó ablak törhetetlen üvegével
határolt birodalmon kívül történt. Szenttelen üvegszemük vil-
logott.

Az asszony azt remélte, előbb-utóbb ismerős városnévre
bukkan az útjelzőtáblák erdejében, de egyre bizonyosabb lett
benne, hogy eltévedt. A különös növények koszorúzta út ismer-
retlenbe vezet.

– Nem baj – dünnyögte magában. –, most már úgyis mindegy.
Vissza nem fordulhatok semmiképpen. Jó emberek meg akad-
nak errefelé is. Birom még a munkát, hasznomat vehetik.
mindenütt.

Szekeres ember állította meg lovát:
– Szálljon fel! Erős ez az állat, észre sem veszi, ha megsza-
porodunk.

A ló hosszúszőrű volt, előreugró állkapcsú. Réges-rég kihalt
ragadozóra emlékeztetett. Soha nem látott még ilyen igavo-

nót. Kibogozta a mellén megkötött csomót, batyuját ölébe vette. A gyerek megérezte, hogy anyaiabb helyzetbe került, harsányat rikkantott.

– No lám! – mondta a szekeres – Derék gyerek ez, meglássa, sokra viszi még.

Az asszonyt a ritmikus rázkódások észrevétlenül átvezették az álom földiekfeletti birodalmába. Azt álmodta, hogy tenyerén a csukló hajlatánál felnyílt a bőr. A pergamenszerű, kiszáradt réteg elvált a tenér húsától.

Megbillentette fejét, beleesett a henges, korallszínű hús és holt bőr közötti hézagba. A kisujj eredeténél rubinszemű fehér féreg tekergőzött egy bilharzia kitaró makacsságával.

Rosszulléttel ébredt. Magához fogta gyermekét és leugrott a bakról.

Már kilométereket tett meg, de iszonya nem akart szünni. Próbált a nedves-feketén csillogó földekre gondolni, melyek fel-felbukkantak vándorlása során, de a hasadt, gőzölgő barázdák újra szörnyű álmát juttatták eszébe, melyet képtelen volt megmagyarázni (talán ezért tartotta baljósna, ezért töltötte el nyugtalansággal), s mely éppolyan plasztikusan élt benne álma szakadtával is, mint megjelenése pillanatában.

Majdnem nekiütközött a város kezdetét jelző krómsárga táblának. A név idegen volt, mint az eddigiek általában. Három, néhol négy magánhangzó követte benne egymást, mindenféle farkak és háromszögek fészkelődtek a betűk fölött.

A város nevét valaki erőszakos vörös vonallal átlósan áthúzta, s kicsi, de jól látható ábrákkal ezt a szót karcolta a sárga mező sarkába: MAX.

Az első pillanatban úgy érezte, biztonságosabb vidékre érkezett. Hónapok óta ez a három betű volt az egyetlen látott jel, amihez képes volt kapcsolni valamit, vagy valakit. (Egy vásott kölyköt, akit rikácsolva hív vacsorázni az anyja: Max! Max! Siess már, apád nagyon dühös!: vagy egy parasztot, aki most ismerkedik a betűvetéssel, s a falra, táblákra, a megszántott sor végén repedező árok oldalába kaparja a számára legszemélyesebb jelet: a nevét.)

Az asszony fáradtan, mégis méltósággal lépkedett a fel-tűnedező házak között.

A peremkerület fekete volt, füstös tűzfalak ágaskodtak kiszorítva a tenyérnyi udvarokról a napot.

Sikongó, zakkanó villamosok viháncoltak az úttest közepén, homlokukon paráztolt a kyklops-szem, s a benne tükröződő jelzőszám.

A járművek oldalán meglepődve fedezte fel az ismerős szót: MAX; aztán egy-két transzparensen olvasta újra, majd krétarajzok alatt a házak falán.

A járdán emberek tülekedtek. Sietős lehetett a dolguk. Ruházatuk – melyben a szürke, a fekete és a porajzöld színek domináltak – elhanyagoltnak tűnt. Az asszony egyikén sem fedezett fel egy vörös sálat, vagy kanárisárga kamásnit. – Uram! – szólított meg egy férfit – Idegen vagyok a városban. Éjszakai szállásra lenne szükségem.

A megkérdezett értetlenül meredt rá:

– Mire gondol?

– Leköteleznie, ha megmutatná, hol találom egy olcsó szállodát, vagy panziót, esetleg valakit, aki befogadna néhány éjszakára.

– Szálloda nincs. – mormogta a férfi. – Volt egy, de még gyermekkoromban bezárták. Azóta nem fordult meg nálunk idegen, tehát nem is volt rá szükség.

Az ember kifejezéstelen arccal álldogált az asszony előtt. Savószeme megszurta a benne feszülő indulatokat, csupán valamiféle mániákus félelmet lehetett felfedezni benne. Hóna alá szorította oldaltáskáját, ügyelve, hogy ne takarja el a szecessziós betűkkel himzett nevet: MAX.

– Ne haragudjon uram, hogy megkérdem – folytatta az asszony –, de mint mondtam, idegen vagyok itt. Árulja el, mit jelent ez a szó! Kinek a neve, vagy név ez egyáltalán?

– Nem tudja, kicsoda Max? – riadozott a savószemű, majd pördült maga körül és félénken nézelődött:

– Ne ejtse ki ezt a nevet a száján, ha jót akar... ha békében szeretne tovább jutni, bár innen nem vezet út sehová.

Az asszony elképedten nézett a távozó után, aki táskáját hóna alá szorítva beolvadt az asszony lépésszabályában loholó, láthatatlan cél felé tartó városlakók tömegébe.

SZUJÓ ZOLTÁN ILLUSZTRÁCIÓJA

A hajópallóból összetákolts piaci bódé árván magasodott az üres tér közepén. Oldalára reklámtáblákat, gyümölcsdobozokról letépett jegyzékeket aggatott valaki. A kunyhó egyik falán műmárvány hátatáblácskák függtek. Az asszony falusi templomokban látott ilyeneket a fából faragott festett köntösű szentek padkája alatt. „Ob reverentiam personae”, „Ob felices curas”, „MAX consiliariusnak” olvasta az arany betűket.

Belökte az ajtót. A félhomályban gyakorlatlan tölgyasztalt, keskeny priccset pillantott meg. Finom szemcsés sárga por borította a padlót. Reznált pókok futkároztak fel és alá a hályogszemű ablak mélyedésében, ügyet sem vetve az érkezőkre.

Nem érezte a lóca keménységét. Sajgó dereka, összezúzott lába átvette agyától a kormányzást. Lerántotta a rongyos ruhadarabokat alvó gyermekéről, várta, hogy meglepje a béke, melyet együvértartozónak hitt a csenddel.

Zizegő papírlap hullott mellé. Úgy érkezett, mint a gyertyán röpítőkészülékkel ellátott szárnyas magja gyermekora távoli fáirol.

A kártyán apró, láthatólag nem emberi kéztől származó betűk feketéllettek: „Hat órát adok. Távozz házamból! Semmi keresnivalótok itt. MAX”

A fakult papírdarab túlsó oldalán finom vonalakkal készített rajzot vett észre. Alaktalan tömegben, feszesen várakozó zorillák parádéztak az ábrán büszkén felütve vörös szőrrel borított menyétfejüket. Mancsukban ezüstös fegyvert szorongattak. Jó fejjel magasabb, túlfejlett példány emelkedett ki közülük. Mellkasán parányi királyi korona imbolygott. A nefrités berill-cseppecskék jól kivehetően három betűt formáltak: MAX.

Valahol messze, a város szívében esti hatot ütött egy toronyóra.

A gyerek megérezhette a veszélyt, rémülten vinnyogott.

– Nem megyek sehová... nincs hová mennem... itt maradok – fogadkozott eszelősen az asszony. Az asztalhoz vánszorgott, meglazította az egyik ügyetlenül odaillesztett asztallábat. szálkás fa megsimult tenyerében. Tudta jól, hogy fel kell készülnie az egyenlőtlen harcra. A kapuk bezárultak mögötte, a városlakó szerint pedig innen nincs továbbvivő út. A rémület, a helyzet reménytelensége elszántta tette.

Hangosan számlálta az óraütéseket.

A tizenkettedik után megreccsent a pricc mellett egy deszka, hasadozni kezdtek a kunyhó falai, befelé billentek, mint a kártyavár lapjai, aztán támlógó részekként visszanyerték egyensúlyukat, kinyújtózkodtak, biztosabban álltak, mint valaha.

A márvány táblácskák porrázúva szállingóztak a hirtelen feltámadt szélben, a reklámcédulák a lehullott transzparenszek alatt lapultak szárnysegetten. A város falairól, az üzletek cégtábláiról, a villamosok oldaláról, az ágyukban izzadtan kuporgó emberek oldaltáskáiról, az intézet rácsrendszere mögött álmódó gyerekek gallérjának szegélyéről eltűnt MAX neve.

Helyzetkép

– Jó idő van, tanító úr. Csak megmaradjon ilyenek – mondja V. néni, a takarítónő. – Igen. – felelem. Mosolyogni nincs erőm hozzá. Régóta nem mosolyogtam, nem nevettem, és nem sírtam már. Ülök az asztalnál, szemben az ablakkal. Hátamat a falnak támasztom. Érzem, ahogyan rátapadnak a finom mézsporszemcsék. Nézek ki az ablakon, érzem, belekékül a szemem, annyira bámulom az eget. Odakint tavasz van. A tanteremben tél, vagy más megállapíthatatlan évszak. Mindent elront az ablak csupasz négyszöge. Óceáni ködök vonulnak el odébb a dombon a gesztenyefák fölött. Fehér virágokat fújja a szél. Nagy pelyhekben havaznak, kavarnak a szirmok a zöldeskék égen. Látni az erdőt, ahogyan lélegzik, a fák verdesését, fölötte a magasságot: madarak egyetlen indokát a repülésre. Miért szállnak fel a Földről olyan messzire? Ma sem tudok erre választ adni magamnak. Az iskolakerülő kislányok megtalálják tollaikat a bokrokra fennakadva. Ismerik az értékét, tudom, sokat beszélnek erről velük. Ismerik az erdőt, a virágok készülődését, hiábavalóságát.

Balra tőlem az osztály, huszonegy gyerekkel. A falon kartonpapírra rajzolt táblázat. Igeragozás.

A másik falon műanyag vázában poros, penészes barka. Nincs erőm kidobni, kidobni, kicserélni. Fölötte O alakú sárga csipkés gipszkeretben Gárdonyi Géza gondolkodik egy sárgabolyhos játékmackó mellett. O nem látja a mackót, mert előre néz, felém, mintha figyelne. Szerencsére éppen olyan szögben ülök, hogy az ablak felől bejövő fény az ő üvegén csillan meg, így csak akkor látok a szemébe, ha megváltoztatom tekintetem beesési szögét. Katika szavalja a verset. Papírcetliket morzsolgatók ujjaim között. Kis cédlukra firkálok állandóan. Leírom ellengondolataimat. Rögzítek, hogy elejét vegyem a gondolkodásnak. En vagyok a gondolat madárijesztője – ezt akarom kigondolni. A papírdarabot a zsebembe gyűröm, aztán előveszem mindegyiket. Sokáig nézem őket. Ezeket a neveket, számokat, jeleket, amiket leírtam, el kell felejtenem. El-kell-fe-lej-te-nem. Az egészet széttépem, bedobom a kályhába, aztán megbánom. „Megbűnhődte már e nép a múltat, s jövődöt...” – mondja éneklő hangon Katika. Elég, köszönöm. Jeles – mondom – Ül le! Fölállok, körbejárom a termet. Leülök. Vége az órának. Menjete ki! – mondom. Aztán: bejöhetek. Üljetek le! Zsuzsi álljon fel! Osztály vigyázz! **En is vigyázzak!** Amikor először kijöttem ide, megijedtem a viszonyoktól. Tudtam, nehéz dolgom lesz magammal. Mostanra, azt hiszem megszoktam.

Minden nap egyforma. Sötét, olajos, mint a padló. Csak az órák változnak, ismétlődnek, az órarend mindig ugyanaz. Nem tudtam volna elképzelni magamat itt. Most sem tudom. Ha Gárdonyi lejönne a falról, vele szívesen elbeszélgetnék. Bizonyára nem értene egyet az elveimmel. „Maga túlságosan peszsimista, fiatalember” – mondaná.

„Kedves kartársak! Jól felszerelt iskolánk...” – kezdte az igazgató az értekezletet. Az ablakból ki lehet látni az elszáradt fára. Az ott rajta a madárijesztő. Innen is jól látni a leltári számot az oldalán. „A madárijesztő eteti az ég madarait. Téli hónapokban...” Bár csak negyven napos eső esne, megjavítaná a látási viszonyokat. Megmoshatná az ablakokat is. Egyedül vagyok a teremben.

Nincsenek itt a gyerekek. Sovány gyerekek, itatott gyerekek, dadogós gyerekek, hosszúra nőtt-körmű gyerekek. Már az első napokban észrevettem, hogy R. utánozza mozdulataimat. Ugy tettem, mintha nem venném észre. Jól megfigyeltem; hirtelen három-négy gyors helyzetváltozást csináltam. A kis R. szemével követte mozdulataimat, aztán a legutolsó pózba vágta magát ő is.

A teremben sztaniolpapír ropogású csend. A plafon sarkában egy pók. Tudom, engem néz. Ugyan milyennek lát? Biztosan ő is a szándékaimat akarja tudni, mint a kartársak.

V.-né biztosít róla, hogy csak nekem mondja meg jóindulatból: vigyázzak C. kartárssal. K. kisasszony kávéval kínál. Megköszönöm. Amikor beszél, kis kirándulásokat tesz a tekintete arcomon. Mintha azt nézné, mennyit loptak el az éjszakák szarkái szemem fényéből. Szakavatottan vizsgálja ruhám gyűrődéseit. Majd ő ráncba szedne – gondolja. Az én pillantásom melltartójának pántját találja meg és a folytatását, egészen a kapocsig. Már ki is gomboltam. Így. Most beszéljen tovább, kedves kartársnő! Ott tartott, hogy... Bizzon bennem! Bár nem vagyok magányos fiú, lakással és porcelán fogakkal, meg nyugati kocsiival, vagyok olyan bátor, hogy megkérném a kezét. De tudom, ellentmondana – ismerem a szerénységét –, így meg sem kockáztatom.

Cs. kínosan tiszta, ápoltnő. Negyven éves. Már nem biztos, hogy férjhez megy. Csöndes délutánokon vagy lyukas órákon el lehet vele beszélgetni. Egyetlen ember a testületben, aki őszinte mer lenni önmagához. Ha nem félnék attól, hogy nagyon megszeretem, nekem ezt mondaná el:

– Több, mint tizenöt éve még másként gondoltam. Akkor, se azóta nem értettek meg. Vagy nem akartak. Megfutamodtam? Nem. Itt még nagyobb munkát vállaltam. Aztán körberakítottak az évek, észre se vettem. Formalitássá vált az életem. Menekültem, és messzire kerültem. És innen már nincs visszaút. Minél több baj éri az embert, annál bizonytalanabban tiltakozik. ellene. Félt, hogy avval is nehezíti sorsát. Végül már csak maga ellen tiltakozik. Elárulja, megalázza, megszemélteti magát. Állandó légköltalmi várakozásban él. Végül csak megbánt lépteikhez talál vissza. Bámulja körötte lengő álmainak ágain fennakadt hajszálait. De ekkor már az álom sem menekülés. Eldobálja láthatatlan repülésének kellékeit. Mozdulatlanságának légcsavartját leszereli. Lassan kihül benne a szerelmek emléke is. Jönnek a kinyomozhatatlan eredetű káprázatok. Ejjelenként hallani a nyomtalan elmúlás surrogátusát. A megcsonkított belső kontinenseken, a romok között, óceánna dagadnak a felszívódni látszó könnyek. Ilyenkor érheti tetten magában az otthonkeresést. De már nincs otthon; beköltözik az örök költözésbe.

Nagy sár. Lenézek a lábamra. Kioldódott cipőfűzőm mintha gyökeret eresztett volna a földbe. Belóg a sárba. A pocsolyák tükrében ott marad az arcom.

A mindenség törvényeit keresem magamban. Csak ezzel válhatok egyenrangúvá saját életemmel. Ha mindennek megtalálnám a helyét, ha mindent elhelyeznék magamban, biztosan meg lennék elégedve sorsommal. „Nemzetünk sorsa a pedagógusok kezében van...” – mondta az előadó. Kíváncsi lennék, hogyan látja a jövőnket? A jelentésében túlságosan derűsnek. Valami „tíz kanál cukor, egy kanál só” recept szerint. Ez a legbiztonságosabb. A teremben kocka alakú csend. Nem is csend, hallgatás. Senki nem szólt? Nem szólt senki.

Rajtakapom magam, álmomban is a teremben vagyok. Igen, az előbb valami megoldás kínálkozott. Ha benyitnék abba a szomszédos terembe vagy folyosóra, minden rendben lehetne. Nem tudok. Nem ér addig a kezem. Rengeteg időt fordítok a Gárdonyival eltöltött vitákra, képzeletbeli beszélgetésekre. Állítólag, amikor az egri érsek kézcsokra nyújtotta elé vizenyős, fehér kezét, Gárdonyi megfogta és megszorította.

Sétálok a padok közt. Nézem a második és harmadik ablak közti falrészén a felakasztott történelmi táblázatokat. Az iskola mögött a sportpályán gyerekek lövöldöznek légpuskával egy szitává lyukasított céltáblára. Fialtanár irányítja őket. Odébb tíz, tizenöt kisdíák rohamozza fakardokkal a bokrokat. A salakos pályán kézigránát formájú fabábúkat dobálnak egy kör közepébe a gyerekek. Eldobják, aztán hasra vágják magukat. Az erdőből apróvadak figyelnek riadtan önkéntes őrhelyeiről.